

FILIPINI – DRŽAVA Z DVEMA OBRAZOMA

Drago Kladnik

UDK 915.99

FILIPINI – DRŽAVA Z DVEMA OBRAZOMA

Drago Kladnik, Inštitut za geografijo, Trg francoske revolucije 7, 61000 Ljubljana, Slovenija

Prispevek prikazuje bistvene poteze otoške države v jugovzhodnem delu Azije, bogato obdarjene z naravnimi viri; ki pa jo nenehno prizadevajo hudi vetrovi, poplave, potresi in izbruhi ognjenikov. Njeno pestrost dopolnjujejo tudi etnična raznolikost ter raznovrstno gospodarstvo.

UDC 915.99

PHILIPPINES – THE LAND WITH TWO FACES

Drago Kladnik, Inštitut za geografijo, Trg francoske revolucije 7, 61000 Ljubljana, Slovenia

The article represents the basic features of the island state in Southeast Asia. Rich with natural resources, it is continually affected by strong winds, floods, earth-quakes and volcano eruptions. Its diversity is caused also by ethnical structure and various economy.

Filipinska legenda pravi, da sta se pred nekaj milijoni let hudo spopadala morje in nebo. Boj se je še razplamtel zaradi velike ptice, ki je iskala suh prostor za počitek. Morje se je z velikimi valovi besno zaganjalo v nebo, to pa je odgovarjalo z metanjem otokov in kamenja v kipečo vodo, da bi si jo podredilo. Brezštevilni otoki in čeri so morje prisilili k umiku. Tako je ptica našla dom in rodilo se je filipinsko otočje (4).

300.000 km² velika država v zahodnem delu Pacifika leži 1200 km vzhodno od Vietnama, med Južnokitajskim morjem na zahodu, Celebeškim morjem na jugu in Tihim oceanom na vzhodu. Sestavlja jo 7107 otokov in otočkov, med katerimi so številna notranja morja. Največje med njimi je Sulujsko morje v jugozahodu delu. Le 2773 otokov ima imena, naseljenih pa jih je manj kot 200 (2, 1). Država se v sme-

Slika 1: Čeprav večje otoke gradijo predvsem magmatske kamnine, so se marsikje na njihovih obrobjih odložili skladi apnenca. V tropskem pobnebnju so se v njih izoblikovale značilne kopaste površinske oblike in številne podzemeljske jame s kapniškim okrasjem. Ze prettrot na majhnem območju omogoča nastanek nekaj metrov globokih, zasiganih spodmolov. (Foto: D. Kladnik.)

ri od severa proti jugu razteza v dolžini 1850 km, v smeri od vzhoda proti zahodu pa v dolžini 1100 km (5). Skupna dolžina obalne črte je kar 26.000 km (1).

Le 500 otokov je večjih od 1 km², enajst največjih pa zavzema 95 % površine države in na njih živi 98 % vseh prebivalcev. Daleč največja otoka sta Luzon na severu (104.683 km²) in Mindanao (94.596 km²) na jugu. Med njima je otoška skupina, imenovana Visayas, ki jo sestavlja sedem velikih otokov: Panay, Negros, Bohol, Leyte (znan po eni največjih pomorskih bitk v 2. svetovni vojni), Samar, Masbate in Cebu, otok v samem središču države, katelega istoimensko upravno središče ima še danes ključno vlogo v ladijskem prometu Filipinov. Večja otoka sta še Mindoro v neposredni bližini Luzona, južno od Manile, ter bolj oddaljeni, podolgovati Palawan na zahodu, ki poleg otočja Sulu predstavlja mostišče v smeri proti orjaškemu malajskemu otoku Borneu.

Filipini zahtevajo zase tudi malezijsko pokrajino Sabah na Borneu (nekdanji Britanski severni Borneo),

ker naj bi bila nekoč pod oblastjo Sulujskega sultana, prav tako pa si prizadevajo za priključitev otokov Spratly zahodno od Palawana, z bogatimi nahajališči nafte v okolici. Svoje zahteve utemeljujejo tudi s preimenovanjem otokov v otoke Kalaayan (Svobodna dežela), (2). Omeniti moramo še navidezno nasprotje, da so Filipini za Japonsko najbolj vzhodna, a hkrati najbolj zahodnjaška azijska država.

Otočje je nastalo na območju filipinske tektonske plošče, stisnjene med evrazijsko in pacifiško ploščo. Na pomen tektonike opozarja izjemno globok Filipinski jarek vzhodno od Mindanaa in Samarja, ki je po nekaterih trditvah z globino 11.485 m najgloblji na svetu (2). V večini atlasov in na zemljevidih se sicer navaja globina »le« 10.497 m, ki ponekod rahlo odstopa navzgor, kar pa jo v vsakem primeru za Marianskim jarkom uvršča na drugo mesto.

Celotno območje države lahko razčlenimo na štiri velike tektonske cone, usmerjene v smeri od severa proti jugu. Najbolj zahodno, brez tektonskih stresov, sestavljata otoka Palawan in Mindoro. Nasled-

Slika 2: Novejšo filipinsko zgodovino sta neizbrisno zaznamovala špansko in ameriško kolonialno obdobje. Kot je razvidno iz nagrobnika, so imena, kljub mlajši amerikanizaciji, ostala v glavnem španska, drugi napisi pa so večinoma v angleščini, ki se je v večjezični državi povsem uveljavila kot sporazumevalni jezik. (Foto: D. Kladnik.)

Slika 3: Skromne koče podeželskega prebivalstva so zgrajene večinoma iz bambusa, za vezavo pa služi predvsem les kokosovih palm. Hiše so na kolenh, s čimer so vsaj deloma zavarovane pred poplavami. Vendar šibka konstrukcija pogosto ne more kljubovati močnim vetrovom, zato so njihove posledice lahko uničujoče. Med hišami se pasejo domače živali. Prašiči so dokaz, da smo v krščanskem delu države. (Foto: D. Kladnik.)

njo v vzhodni smeri sestavljajo otoki zahodnega dela skupine Visayas in zahodni del Mindanaa, je pa tektonsko še dokaj stabilna. Najbolj aktivna je tretja cona, ki jo sestavljajo večji del Luzona, Cebu, Bohol, Masbate, Leyte in vzhodni del Mindanaa. Prizadevajo jo izbruhi ognjenikov in močni potresi. Nekoliko bolj umirjena je četrta cona (skrajni vzhodni del Luzona in ves Samar), ki se spušča neposredno v globokomorski jarek (1).

Otoki so večinoma gorati, z le ozkimi priobalnimi ravninami, rodovitnimi rečnimi dolinami v notranjosti, zaobljenimi vrhovi in vulkanskimi stožci. Večje ravnine so le v osrednjem nižavju severno od Manile in v dolini najdaljše reke Cagayan na Luzonu, v dolini ob reki Augusan in v Cotabaški dolini na Mindanau. Na Luzonu sta glavni gorski skupini Sierra Madre nad tihooceansko obalo in Cordillera Central na severu otoka (najvišji vrh Mt. Pulog je z 2928 m drugi najvišji v državi), na Mindanau pa je gorat zlasti zahodni del z Zamboanškim polotokom, vendar je najvišji vrh, ugasel ognjenik Mt. Apo

(2954 m), v neposrednem zaledju Davaojskega zaliva, v južnem delu otoka.

Zanimivo je, da se navedbe števila vulkanov precej razlikujejo. Razpon sega od 37 (5) do 56 (4), med katerimi naj bi bilo 13 do 18 aktivnih. Najbolj slikovit je izrazito stožčast ognjenik Mt. Mayon (2421 m) na skrajnem jugovzhodu Luzona, znana pa sta tudi ognjenika Taal na otočku sredi istoimenskega kraterskega jezera in v zadnjem času posebno Mt. Pinatubo severno od Manile, ki se je po šeststoletnem mirovanju junija leta 1991 znova prebudil. Izbruh je zahteval mnogo življenj, velike količine pepela pa so se dvignile do 40 km visoko v stratosfero in povzročile vremenske spremembe tudi na planetarni ravni. Ko je prišlo monsunsko deževje, se je z vodo napojen pepel spremenil v uničujoče blatne tokove, ki so zalili številne vasi na vznožju.

Eden najhujših potresov je v seizmično zelo aktivnem letu 1976 prizadel mesto Zamboango na Mindanau in zahteval 20.000 žrtev. Potres z močjo 7,7 stopenj po Rihterjevi lestvici je 16. julija leta 1990

Slika 4: Tudi večina novih turističnih naselij je zgrajena v tradicionalnem slogu. Na otočku Boracayu so postavljena vzdolž celotne Bele plaže, v glavnem v neposrednem zaledju obale. Njihovo notranje udobje jih razvršča v različne cenovne kategorije, vsem pa je skupna privlačna, skrbno vzdrževana okolica. Zaradi vse večjega povpraševanja so cene za plitev popotniški žep čedalje manj dostopne. (Foto: D. Kladnik.)

umrtil 1600 ljudi (5). Še sreča, da so sicer skromne filipinske hiše lahke in njihovo rušenje še zdaleč ni tako usodno kakor rušenje zidanih stavb.

Na obrobjih magmatskih kamnin so sedimentne kamnine, med njimi tudi apnenci. Zato je površje marsikje zakrāselo, podzemlje pa prevotljeno. Svetovno znani so Čokoladni griči v osrčju otoka Bohola, lep primer stogastega krasa. Najbolj znana filipinska reka pa se zaradi njenega 4380 m dolgega toka pod zemljo imenuje kar Podzemeljska reka (2). Teče na otoku Palawanu in po njej se je mogoče spustiti s čolni.

Podnebje je tipično tropsko, vroče in celo leto namočeno. Vseeno sta dokaj izrazita dva vremenska tipa: sušna doba med januarjem in junijem ter vlažna doba med julijem in decembrom. Januar je navadno sicer najhladnejši mesec, najtoplejši pa je maj, tik pred nastopom monsunskega deževja. Kljub temu je letno nihanje temperature dokaj neznanatno (povprečje na obalah je okoli 25°C), opazneje pa vpliva na temperaturno raznolikost nadmorska višina. Severovzhodni monsun je suh, jugozahodni pa vlažen.

Najbolj namočena meseca sta praviloma julij in avgust. Na različno količino in razporeditev padavin vplivata predvsem lega otokov ter njihova izpostavljenost vetrovom. Zahodni del države ima tipično monsunsko podnebje s poudarjenimi suhimi in vlažnimi obdobji. Osrednji del ima kratko sušno razdobje od marca do maja in čeprav je deževna doba dolga, ni ravno močno izražena. Vzhodni deli države imajo neizrazito sušno obdobje, ki ga neprestano prekinja deževje. Najhujši nalivi so med novembrom in januarjem. Južni deli Mindanaa pa so sploh brez sušnega obdobja, vendar se tu glavčina padavin izcedi med aprilom in septembrom (5).

Severno polovico države nenehno prizadevajo siloviti vrtninčasti tropski viharji tajfuni, ki se tu imenujejo bagnji. Divjajo lahko s hitrostjo prek 250 km na uro in lahko povzročijo tudi velike poplave, zemeljske plazove in zaradi neustrezne električne napeljave ter lesene konstrukcije večine hiš tudi požare. Pojavljajo se med junijem in januarjem, najbolj pa se razbesnijo med avgustom in novembrom. Pov-

prečno se jih vsako leto zvrsti 20. Zadnji primer katastrofalnega tajfuna je bil zabeležen v začetku novembra letošnjega leta. Čeprav je vihar s poetičnim imenom Angela pogubil le nekaj sto ljudi, pa je ostalo brez strehe nad glavo več kot milijon prebivalcev.

Ker otočje leži sredi velikih svetovnih rastlinskih in živalskih območij, sta njegova rastlinski in živalski svet izredno pestra. Še največ sorodnosti imata z velikimi indonezijskimi otoki, vendar se v južnem delu pojavljajo tudi nekatere značilnosti bližnje Avstralije. Južno od Mindanaa poteka znamenita Wallaceova črta, ki z ostro razmejitevijo azijskih in avstralskih živalskih vrst nakazuje meje malajskega kopenskega mostu v pleistocenu, ko je bila gladina morij bistveno nižja od današnje. Med rastlinami je samo cvetnic okoli 8500, med njimi več kot 1000 vrst orhidej (84 % endemičnih). Listnatih dreves je 3900 vrst. Najbolj cenjeno drevo je s svojim rdečkastim lesom mahagonij (2, 4).

Obsežno izsekavanje zaradi tradicionalnega požigalniškega selilnega kmetijstva, imenovanega

kaingin, je velik del gozdov, ki poraščajo še slabih 40 % površja (1), razvrednotilo. Na velik pomen gozdarstva kaže podatek, da je v celotni vrednosti izvoza les leta 1948 prispeval le 1 %, leta 1969 kar 35 %, leta 1983 pa je padel pod 5 % (1). Leta 1989 so z zakonom prepovedali nadaljnje izsekavanje gozdov. Ustanovili so tudi 30 velikih zavarovanih območij, med njimi 23 narodnih parkov (5).

V nasprotju z zakoreninjeno tezo, da pomeni prvi začetek Filipinov šele zahodna kolonizacija, je potrebno poudariti, da je bila že pred prihodom Evropejcev tu vzpostavljena organizirana družbena ureditev s trgovino, vlado, administrativno členitvijo in versko službo. Najstarejše najdbe ostankov človeka segajo v obdobje med 55.000 in 45.000 let pred našim štetjem, čeprav najdbe preprostega paleolitskega orodja kažejo, da je človek tu živel že mnogo prej, vsaj že pred 150.000 leti. Prvi priseljenci so bili Negriti, ki so se po kopenskih mostovih v več valovih priselili z območja sedanje Indonezije pred dobrimi 25.000 leti (3, 5). Ti ljudje s temno kožo in

Slika 5: Tako kot v drugih deželah monsunske Azije je tudi na Filipinih eden glavnih prehrambenih virov riž. Pridelujejo ga na umetno narejenih terasah na strmih gorskih pobočjih in na ravninah, kjer toplo tropsko podnebje omogoča tudi tri žetve na leto. Zato je marsikje mogoče videti riž v različnih fazah rasti, od pravkar posajenega na z vodo zalitih parcelah do požetih strnišč. V neposredni bližini naselij je razširjen kot monokultura. (Foto: D. Kladnik.)

skodranimi lasmi so sorodniki staroselcev, ki jih najdemo še danes vse od Šrilanke do Nove Gvineje in Melanezije. Število čistih pripadnikov se je zmanjšalo na vsega 50.000, poznejše kolonizacije pa so jih potisnile v odmaknjene predele. So nomadi in se še danes ukvarjajo predvsem z lovom in nabiralništvom. Njihova plemena se imenujejo Baluga, Atya, Agta, Aeta, Mamanuwa, Batak, Ata in Ati, kar največkrat pomeni preprosto možje ali ljudje (3, 4, 5). Za zunanji svet se skoraj ne zanimajo in niso razvili zavesti o narodnostni pripadnosti. Omeniti moramo še majhno pleme Tasadajev v tropskem pragozdu na jugu Mindanaa, ki so ga odkrili šele v šestdesetih letih 20. stoletja in naj bi bili pripadniki staroselcev pred negritskim naseljevanjem, zaradi osame pa so ohranili družbenogospodarski ustroj na ravni stare kamene dobe. Drugih ljudstev sploh niso poznali. Dvome o njihovi avtentičnosti so poznejša preučevanja razblinila (5).

Okrog leta 5000 pred našim štetjem je izginil še zadnji kopenski most, zato so se poznejši priseljen-

ci doseljevali prek morij. Ugotovljenih je bilo vsaj pet priselitenih etap med letoma 1500 in 500 pred našim štetjem, vse iz območja današnje Indonezije. Prišleki so uveljavili neolitsko kulturo. Njihov najbolj znan predstavnik je ljudstvo Ifugao na Luzonu, ki je v osrednjem, goratem delu otoka ustvarilo obsežen sistem kulturnih teras. Mnogi jih imajo za osmo čudo sveta. Dolžina vseh zidov v sistemu je prek 20.000 km, njihova višinska razlika pa je marsikje večja od 1000 m (5).

Med letoma 500 pred našim štetjem in 1500 so se priseljevala malajska ljudstva, ki so spet povzročila temeljite kulturološke spremembe, zlasti v načinu gradnje hiš, poljedelstvu, živinoreji in veri. Z območja Indonezije (kraljestvo Srivijaja) sta se širila budizem in hiunduizem, še močnejša pa sta bila vpliva Kitajcev, ki so se priseljevali kot vodilni trgovski sloj, in Arabcev, ki so prevzeli nadzor nad trgovino od 10. stoletja dalje, hkrati pa se je močno razmahnil islam. Na jugu je nastal sultanat, islam pa se je razširil na sever vse do Luzona.

Slika 6: Poleg kmetijstva in gozdarstva je izredno pomembna gospodarska panoga ribolov, kamor se uvršča tudi umetno gojenje rib, rakov in školjk, tako imenovana marikultura. Kljub temu, da »puščice« kažejo smer manilskega letališča, niso namenjene lažji orientaciji pilotov, pač pa predstavljajo območja z intenzivnim izkoriščanjem morja v Manilskem zalivu. Bele pikice med nasadi školjk so čolni. (Foto: D. Kladnik.)

Slika 7: Filipini imajo kot država na prehodu zastopane raznovrstne oblike cestnega prometa, od živalske vprege do naj sodobnejših avtobusov s klimatskimi napravami. Nekatere vmes so tako imenovane motorne rikše, ki so, tako kot druga cenena prometna sredstva, mnogokrat prenatrpane z ljudmi in blagom. Poročajo, da jih je mogoče natovoriti kar z dvanajstimi potniki hkrati. (Foto: D. Kladnik.)

Šele v 16. stoletju je prišlo do evropske civilizacijske nadvlade. Otočje je na plovbi okoli sveta leta 1521 odkril že Magellan, Portugalec v španski službi. Poskus pokristjanjevanja je plačal z življenjem, ko ga je na otoku Mactanu v bližini Cebuja ubil plemenski poglavar Lapu Lapu. Le dve desetletji pozneje so si Španci otočje dokončno prilastili in uvedli nasilno pokristjanjevanje, špansko zemljiškoposestno ureditev z encomiendami, naraščala pa je tudi urbanizacija. Otočje so poimenovali v čast kralja Filipa II. Sprva se je tako imenovalo le nekaj otokov v skupini Visayas, pozneje pa se je ime razširilo na celotno območje današnje države. Kolonijo so upravljali iz Mehike, tako da lahko že takrat govorimo o amerikanizaciji. Razen že omenjenih prostorskih, družbenih in gospodarskih sprememb moramo omeniti še hudo kolonialno izkoriščanje, pravo izčrpavanje naravnih bogastev. Vsako leto je proti matični državi odpeljala galeja, do vrha naložena z največjimi dragocenostmi tedanjega časa. Filipine so skušale prevzeti skoraj vse takratne kolonialne velesile, a so

bili njihovi poskusi, z izjemo dvoletne vladavine Britancev nad Manilo (med letoma 1762 in 1764), neuspešni. Danes je najopaznejša posledica španskega kolonializma krščanstvo, saj so Filipini s prek 90 % kristjanov edina azijska država s prevladujočo krščansko (predvsem katoliško) veroizpovedjo.

Po špansko-ameriški vojni so z mirovnim sporazumom v Parizu leta 1898 Združene države Amerike odkupile Filippine za simboličnih 20 milijonov USD. Nastopilo je obdobje anglosaksonske amerikanizacije, ki je zapustila še močnejše sledove kot španska kolonizacija. Za ZDA so bili Filipini odskočna deska za širjenje vpliva v Aziji, zato so imeli izjemen strateški pomen. To se je pokazalo še posebno v 2. svetovni vojni, ko so bili tu hudi boji z japonskimi okupatorji. Kolonialna oblast je skušala s progresivnim obdavčevanjem osredotočiti zemljiško veleposest v last tradicionalne plemenske elite, vzpostavila je novo upravno členitev, monopolizirala zunanjo trgovino (pred 2. svetovno vojno je 83 % filipinskega izvoza in 64 % uvoza odpadlo na ZDA) in uvedla izo-

braževalni sistem, zasnovan po ameriškem vzoru, ki je uveljavil angleščino kot prevladujoč sporazumelvalni jezik (1). Tako je še danes, saj je v državi razširjenih okrog 100 različnih jezikov in dialektov. Španščina ni bila nikoli tako razširjena. Uporabljalo jo je vsega 10 % pripadnikov višjih družbenih slojev, danes pa jo obvladuje le še odstotek prebivalstva. Tudi po dokončni osamosvojitvi države 4. julija leta 1946 so ZDA obdržale 12 vojaških oporišč, med njimi pomorsko Subic Bay in zračno Clark, največji oporišči zunaj matične države sploh. Čeprav so imeli Filipini od tega veliko koristi (zaposlitev več deset tisoč delavcev, nekaj milijard dolarjev letne odškodnine), so se jim v začetku devetdesetih let dokončno odrekli, kar je znatno oslabilo njihovo gospodarsko moč.

Natančno število prebivalcev ni znano. Ocenju je se, da je leta 1995 v državi živelo slabih 70 milijonov ljudi, ob prvem uradnem popisu leta 1903 pa samo 7,6 milijonov (2, 4). Letna stopnja rasti je okrog 2,3 %. Zaradi tradicionalnega pomena mest je stopnja urbanizacije z 41 % med najvišjimi v Aziji. Sometstje glavnega mesta Manile (nekaj časa po 2. svetovni vojni je bilo glavno mesto Quezon City, ki je danes del Manile) ima že 8 milijonov stalnih in dobra 2 milijona neprijavljenih prebivalcev. Na obrobjih so zrasla velika barakarska naselja, odskočna deska za priseljence, ki iščejo priložnost za kakovostnejše življenje. V njih je gostota poselitve nečloveško velika; v naselju Tondo na primer kar 60.000 ljudi na km² (1).

Stalno naraščanje števila prebivalcev povzroča hude pritiske na širitev obdelovalnih zemljišč, opazen pa je predvsem proces litoralizacije, zgoščevanja ljudi na obalah in v tamkajšnjih mestih. Vlada je izvedla tudi načrtne kolonizacije v redkeje poseljena območja. Tako se je na primer delež prebivalstva otoka Mindanaa povzpela z 10 % leta 1918 na 22 % leta 1990 (1). Staroselski muslimani so se tu znašli v manjšini, kar je povzročilo oborožen odpor. Navidezno verski spopad je v bistvu problem porazdelitve zemlje, ki si jo prilasčajo doseljeni kristjani (3). Danes je na Filipinih le še okoli 8 % muslimanov, ki prevladujejo samo še na otočju Sulu.

Uradni jezik je od leta 1973 filipino oziroma pipino. Zasnovan je na dialektu tagalog, ki prevladuje v osrednjem delu Luzona z Manilo. Vsebuje pa še mnoge angleške, španske, indijske ter arabske izraze in besede iz drugih domačinskih jezikov. Ker so ga leta 1978 razglasili za obvezen učni jezik v šolah, se je močno uveljavil, vendar pa so odmaknjena ljudstva ohranila lastne jezike, tako kot tudi ne-

katere tradicionalne verske običaje, ki jih je krščanstvo le površno prekrilo.

Narava je Filipine, kljub nenehnim razdiralnim silam, bogato obdarila. Kmetijstvo, gozdarstvo in ribolov še vedno zaposlujejo okrog dve tretjini odraslih Filipincev, pomembne gospodarske panoge pa so tudi rudarstvo (država ima številne mineralne vi-re), lahka predelovalna industrija (zlasti lesna, tekstilna, usnjarska, živilska, kemična in elektronska) in v zadnjem času turizem. Vendar so opazne tudi hude pomanjkljivosti: odvisnost od uvoženih energetskih virov (naftna kriza), nestabilne cene surovin na svetovnem tržišču (glavni izvozni artikli so sladkor, tropsko sadje in rude) in pomanjkljiva infrastruktura, predvsem prometna. Otoke sicer povezujejo trajekti in dokaj dobro urejen notranji letalski promet (v državi je kar 40 letališč, med njimi mednarodna Manila, Cebu in Davao), vendar so ceste, z izjemo okolice večjih mest, slabe, edina železnica pa povezuje le južni del otoka Luzona.

1. Antheaume, B., Bonnemaïson, J., Bruneau, M., Tail-lard, C. 1995: *Asie du Sud-Est, Océanie. Géographie Univerelle, Berlin/Reclus.*
2. Jugovzhodna Azija, Avstralija, Oceanija, Antarktika. Zbirka Dežele in ljudje. Mladinska knjiga, Ljubljana. 1993
3. Ilarde, E. 1994: *The Philippines at a Glance. Se-venis Enterprises. Manila.*
4. Peplow, E. 1992: *The Philippines. Odyssey Guides. Hong Kong.*
5. Peter, J. 1994: *Philippines – a Travel Survival Kit. Lonely Planet Publications. Victoria, Australia.*

Slika 8: Glavno mesto Manilo prepredajo široke avenije z enosmernim prometom, kar omogoča zadovoljivo hiter pretok ljudi in blaga med posameznimi mestnimi predeli. Še najmanj hvaležen prometni udeleženeec je pešec, ki želi v puhteči vročini prečkati takšno obremenjeno cestišče, zadušljive vonjave izpušnih plinov pa ga nehoti opominjajo na minljivost vsega živega. (Foto: D. Kladnik.)